

ТЕМА 7

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

План

1. Моделі розвитку сільських територій.
2. Формування стратегії розвитку сільських територій.
3. Пріоритети розвитку сільських територій.
4. Механізми реалізації стратегії розвитку сільських територій.

1. Моделі розвитку сільських територій

Галузева модель розвитку сільських територій

Ідентифікує сільський розвиток із модернізацією сільського господарства та агробізнесу загалом. У цій моделі за основу виступає розвиток аграрного сектора. При цьому сільські території виступають як сукупність ресурсів для сільського господарства та як простір для розвитку виробничих процесів у ньому, а їх основною функцією є виробництво товарної продукції.

Основною метою у галузевій моделі розвитку сільських територій є вирівнювання доходів території з іншими галузями, зростання масштабів виробництва на рівні об'єднаної територіальної громади, ідентифікація виробництва (збільшення капіталу на одиницю площі).

У разі домінування цієї моделі відбувається підтримка інвестицій у розвиток підприємства, а також пряма підтримка доходів виробників. Крім того, спостерігається інтеграція сільського господарства та агробізнесу. Сільськогосподарська територія виступає базисом вкладення ресурсів у сільське господарство. Перерозподільча модель розвитку сільських територій

Має місце тоді, коли сільський розвиток пов'язаний із зменшенням відмінностей між найвідсталішими сільськими регіонами та іншими секторами економіки. Сільські регіони розглядаються переважно як слаборозвинені та віддалені від розвитку міських внаслідок впливу несприятливих чинників, через що потребують державної підтримки.

У цій моделі акцентується увага на потреби розвитку найбільш відсталих районів внаслідок диверсифікації доходів сільськогосподарських підприємств, відбувається компенсація впливу несприятливих природних і соціально-економічних чинників внаслідок компенсації виплат депресивним районам.

Основною метою цієї моделі є заподіяння ефекту перерозподілу внаслідок прямих компенсаційних виплат через вплив несприятливих чинників та непрямую підтримкою.

Територіальна модель розвитку сільських територій

У разі домінування цієї моделі відбувається ідентифікація сільського розвитку із розвитком сільських районів у цілому шляхом використання всіх ресурсів, що знаходяться на їх території, інтеграції між ними на місцевому рівні та локальне формування економічно активних територіальних громад на основі усіх компонентів сільського розвитку. Спостерігається формування несільськогосподарських видів діяльності (виробництво промислів, ремісництво, надання супутніх різноманітних послуг).

Основною метою моделі є якнайповніше використання потенціалу території.

У випадку реалізації цієї моделі спостерігається зниження розриву між слабкими сільськими територіями та міськими районами.

Селоцентристська (селозберігаюча) модель розвитку сільських територій

У разі функціонування цієї моделі спостерігається задоволення інтересів та збереження традицій сільського населення, характеристика існуючих особливостей сільських територій. Бюджетні витрати формуються на задоволення потреб національної поселенської мережі, поселенських традицій та інтересів сільського населення.

Відбувається врахування особливостей ресурсів регіону, сільський розвиток потребує державного сприяння за рахунок розширення спроможностей громади, підтримки малого і середнього підприємництва та створення нових робочих місць.

Основною метою є оновлення соціально-економічної сутності села та формування таких господарських структур, що змінюватимуть психотип селянина. Модель устрою об'єднаної територіальної громади ґрунтується на самоорганізації селян та ефективному використанні належного їм потенціалу.

Змішана модель розвитку сільських територій

Ґрунтується на використанні окремих компонентів різних моделей, переважно галузевої і територіальної. Модель передбачає, що для забезпечення розвитку селянину потрібно надати можливість реалізувати власну підприємницьку ініціативу у сільському господарстві через розвиток сімейного фермерства та багатокладного виробництва. На основі цього сільські громади спрямовуватимуть свою діяльність на забезпечення високої якості життя сільських жителів і збереження довкілля.

Основна мета – забезпечення сталого розвитку сільських територій.

2. Формування стратегії розвитку сільських територій

Під час формування стратегії розвитку сільських територій необхідним є вивчення його потенціалу, оцінка переваг та обмежень наявних ресурсів, формування взаємозв'язків між суб'єктами сільського розвитку, забезпечення конкурентоспроможності продукції та послуг, виготовлених в межах сільських територій, сприяння інноваційному розвитку сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки, поглиблення соціальної інтеграції з метою постановки та досягнення спільних для сільської громади мети, відновлення екологічних систем.

Стратегія розвитку сільських територій має відбуватися поетапно:

1) на першому етапі визначаються проблеми, що притаманні цьому регіону. Наявні проблеми в цілому дозволяють оцінити стан і перспективи розвитку ОТГ;

2) другий етап передбачає проведення аналізу кон'юнктури ринку ОТГ та її виробничого потенціалу, а також врахування місцевих природних особливостей;

3) на третьому етапі формування стратегії розвитку сільських територій за зразок береться еталон для порівняння з досліджуваною об'єднаною територіальною громадою, що дозволяє серед декількох сценаріїв розвитку обрати один базовий, до якого необхідно прагнути;

4) четвертий етап передбачає оцінку динаміки зовнішнього середовища, а також потенційних небезпечних сторін та загроз;

5) на п'ятому етапі досліджуються внутрішні сили і слабкі місця ОТГ в контексті прийняття обґрунтованих рішень щодо досягнення спільної мети;

6) на шостому етапі окреслюється безпосередньо стратегія розвитку сільських територій з урахуванням результатів попереднього аналізу, за якої формуються глобальні довгострокові цілі та формуються і порівнюються варіанти досягнення поставленої мети;

7) сьомий етап передбачає моніторинг реалізації стратегії, що дає можливість забезпечити контроль за процесом виконання стратегії.

Представлений алгоритм вимагає передусім оперативного контролю на всіх етапах його виконання, що дозволяє адекватно і точно реагувати на можливі відхилення від виконання поставленої мети.

3. Пріоритети розвитку сільських територій

Основні проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій

– відсутність повноцінних соціальних стандартів якості життя сільського населення;

– нагальна необхідність соціально-економічної перебудови села;

- недостатня інвестиційна привабливість та низька ефективність використання інвестиційних ресурсів;
- несприятливі природно-кліматичні умови для ведення виробництва на селі;
- надмірне антропогенне навантаження на природно-ресурсний потенціал;
- стримування процесів збалансованого ведення сільськогоспо-дарського виробництва та злагодженого соціально-економічного розвитку сільських територій;
- несприятливі соціально-демографічні процеси та явища, що визначають рівень життя населення на селі.

Мета розвитку сільських територій

- комплексність, що передбачає передбачення можливих видів господарської діяльності, заняття якими зможе підвищити доходи сільського населення;
- використання під час розробки проєктів розвитку сільських територій методів форсайту, що дозволить передбачити стан об'єкта прогнозування у майбутньому;
- широка участь населення у розробці і реалізації проєктів перспективного розвитку сільських територій, досягнення ефективного введення виробництва на основі збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу;
- фокусування зусиль на місцеві ресурси задля досягнення мети сталого розвитку сільських територій за рахунок мобілізації наявних ресурсів, що має відігравати важливу роль для забезпечення зайнятості населення та доходів сільськогосподарських виробників

Пріоритети розвитку сільських територій

- сприяння трансферу знань та інновацій у сільське господарство та сільську місцевість;
- підтримка розвитку фермерства та особистих селянських господарств, що об'єднані в перспективні громади;
- організація обслуговуючих кооперативів, що здатні будуть вирішувати проблеми, пов'язані з матеріально-технічних забезпеченням;
- сприяння збереженню екологізації виробництва та екологізації стилю життя в сільській місцевості;
- зміцнення екосистеми сільських територій завдяки диверсифікації економіки;
- підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу на основі запровадження перспективних напрямів ведення бізнесу на селі;
- створення мережі заготівельних пунктів у рамках сільських поселень;
- систематичне проведення сільських ярмарків з метою реклами власної продукції як на місцевому, так і на регіональному рівні;
- вирішення питань благоустрою на місцевому рівні на основі врахування думки населення;
- запровадження агротуризму;
- скорочення бідності в сільській місцевості на основі повної зайнятості завдяки забезпеченню мети соціально-економічного розвитку сільських територій.

Що дасть можливість для жителів сільських територій дотримання зазначених пріоритетів

- визначення пріоритетних напрямків розвитку села, беручи участь у визначенні потреб сільських територій;
- можливість ухвалювати рішення щодо необхідної підтримки певних ідей розвитку села;
- можливість виконання проєктів місцевого розвитку, головною метою яких є покращення якості життя в конкретній сільській території;
- знаходження можливостей для формування або покращення необхідних для селян послуг якомога ближче до місця проживання;
- розширення місцевих мотивацій та ресурсів і використання їх для покращення якості життя;
- можливість розпочати нові економічні ініціативи для розвитку сільських територій та підвищення конкурентоздатності власної продукції;

– дотримання традицій місцевого розвитку, характерних для сільської території.

4. Механізми реалізації стратегії розвитку сільських територій

Основними механізмами реалізації стратегії розвитку сільських територій є соціальний, економічний, екологічний.

Соціальний механізм передбачає розвиток соціальної інфраструктури з урахуванням державної підтримки і стимулювання процесів оздоровлення та соціального переоблаштування сільських територій, на основі чого поліпшується життя сільського населення; організацію та запровадження в сільській місцевості диверсифікованих видів діяльності, що сприятиме створенню додаткових робочих місць та комплексному, багатофункціональному розвитку сільських територій.

Економічний механізм передбачає запровадження довгострокової оренди землі, що сприятиме формуванню інвестиційної привабливості землекористувачів, передбачення в договорі оренди проведення індексації орендної плати на коефіцієнт інфляції; запровадження системи кредитування для власників землі, що передбачає заставу земельних ділянок у формі земельної іпотеки та створює умови для отримання додаткових грошових коштів, сприятиме поживленню ринкових відносин в аграрній сфері; відшкодування витрат на здійснення передбачених Програмою заходів щодо охорони ґрунтів, що стимулюватиме землевласників та землекористувачів до дбайливого та господарського ставлення до земельних ділянок; встановлення диференційованого земельного податку з урахуванням територіальної інфраструктури та розміру землекористувань, а також факту використання землі не за цільовим призначенням; формування інноваційної моделі розвитку землекористування на основі залучення інвестицій в аграрний сектор економіки, що дозволить впровадити новітні технології вирощування сільськогосподарських культур, сприятиме розширенню їх асортименту; усунення міжгалузевого диспаритету цін на продукцію промисловості і сільського господарства, що створить рівні стартові умови для розвитку різних сфер економіки; ведення грошової оцінки земель із врахуванням ринкових факторів з метою створення необхідної інформаційної бази для визначення розміру орендної плати та справляння земельного податку.

Екологічний механізм передбачає екологічне обґрунтування складу земельних угідь, системи сівозмін, впорядкування їх територій, що забезпечить досягнення умови бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті; здійснення заходів з охорони земель та підвищення родючості ґрунту, забезпечення мінімізації негативного впливу на земельні ресурси, що сприятиме стабілізації агроландшафтів як умови їх інвестиційної привабливості; контроль якості сільськогосподарської продукції, створення умов оздоровлення довкілля.